**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра готельно-ресторанної справи та туризму

**ЗАТВЕРДЖЕНО**
Факультет економічний
“18” червня 2026 р.

# РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

# ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ

Галузь знань J «Транспорт та послуги»
Спеціальність J3 «Туризм та рекреація»
Освітня програма «Туризм»
Факультет Економічний
Розробники: Наталія БУНТОВА, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та туризму, к.е.н., доцент

Київ – 2026 р.

## Опис навчальної дисципліни «Економіка туризму»

| Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь | | |
|---|---|---|
| Освітній ступінь | *Бакалавр* | |
| Спеціальність | *Ј3 «Туризм та рекреація»* | |
| Освітня програма | *«Туризм»* | |
| **Характеристика навчальної дисципліни** | | |
| Вид | *Обов'язкова* | |
| Загальна кількість годин | *180* | |
| Кількість кредитів ECTS | *6* | |
| Кількість змістових модулів | *2* | |
| Курсовий проект (робота) (за наявності) | - | |
| Форма контролю | *Екзамен* | |
| **Показники навчальної дисципліни для денної, заочної та дистанційної (за наявності) форм здобуття вищої освіти** | | |
| | Форма здобуття вищої освіти | |
| | Денна | заочна |
| Курс (рік підготовки) | *III курс* | |
| Семестр | *5* | |
| Лекційні заняття | *30 год.* | *10 год* |
| Практичні, семінарські заняття | *30 год.* | *10 год.* |
| Лабораторні заняття | - | |
| Самостійна робота | *120 год.* | *160 год.* |
| Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти | *4 год.* | |

### 1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

**Мета** – формування у здобувачів вищої освіти економічного мислення і системи спеціальних економічних знань в галузі управління господарсько-фінансовою діяльністю підприємств туризму, опанування необхідними практичними навичками економічного обґрунтування управлінських рішень.

**Перелік навчальних дисциплін, які передують вивченню «Економіка туризму»:** «Макро- і мікроекономіка», «Статистика туризму», «Організація туризму», «Готельна справа», «Ресторанна справа».

**Набуття компетентностей:**

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність комплексно розв'язувати складні професійні задачі та практичні проблеми у сфері туризму і рекреації як в процесі навчання, так і в процесі роботи, що передбачає застосування теорій і методів системи наук, які формують туризмознавство, і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних

джерел.

ЗК 09. Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 18. Здатність аналізувати діяльність суб'єктів індустрії туризму на всіх рівнях управління

СК19. Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів.

СК 24. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал

**Програмні результати навчання (ПРН):**

ПРН 05. Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території.

ПРН 19. Аргументовано відстоювати свої погляди у розв'язанні професійних завдань.

ПРН 20. Виявляти проблемні ситуації і пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН 21. Приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

## 2. Програма та структура навчальної дисципліни

| Назва змістовних модулів і тем | Кількість годин | | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | денна форма | | | | | | | заочна форма | | | | | |
| | тижні | усього | у тому числі | | | | | усього | у тому числі | | | | |
| | | | л | п | лаб | інд | с.р. | | л | п | лаб | інд | с.р. |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
| Модуль 1. ***Економічні засади функціонування підприємств туристичного бізнесу*** | | | | | | | | | | | | | |
| Тема 1. Економічний механізм функціонування галузі туризму в ринкових умовах | 1 | 14 | 2 | 2 | | | 10 | 12 | 2 | | | | 10 |
| Тема 2. Управління обсягом реалізації послуг у туристичних підприємствах | 2 | 14 | 2 | 2 | | | 10 | 12 | | 2 | | | 10 |
| Тема 3. Управління обсягом реалізації послуг підприємств готельного господарства | 3-4 | 18 | 4 | 4 | | | 10 | 14 | 2 | 2 | | | 10 |
| Тема 4. Управління товарооборотом і виробничою програмою закладів ресторанного господарства | 5-6 | 18 | 4 | 4 | | | 10 | 14 | 2 | 2 | | | 10 |
| Тема 5. Ресурсний потенціал | 7 | 14 | 2 | 2 | | | 10 | 15 | | | | | 15 |

| | | | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| підприємств туристичного бізнесу | | | | | | | | | | | | | |
| Тема 6. Кадрові ресурси підприємств туризму: оцінка ефективності їх використання | 8 | 14 | 2 | 2 | | | 10 | 15 | | | | | 15 |
| Тема 7. Формування та управління фінансовими ресурсами підприємств туризму | 9 | 14 | 2 | 2 | | | 10 | 15 | | | | | 15 |
| **Разом за модулем 1** | | **106** | **18** | **18** | | | **70** | **97** | **6** | **6** | | | **85** |
| Модуль 2. ***Фінансово-економічні результати господарської діяльності підприємств туризму*** | | | | | | | | | | | | | |
| Тема 8. Управління доходами підприємств туризму | 10-11 | 18 | 4 | 4 | | | 10 | 17 | 2 | | | | 15 |
| Тема 9. Управління поточними витратами та собівартістю послуг у підприємствах туристичної індустрії | 12 | 14 | 2 | 2 | | | 10 | 17 | | 2 | | | 15 |
| Тема 10. Стратегія управління прибутком та рентабельністю підприємств туристичного бізнесу | 13 | 14 | 2 | 2 | | | 10 | 17 | 2 | | | | 15 |
| Тема 11. Механізм формування вартості туристичного обслуговування та цін туристичних продуктів та послуг | 14 | 14 | 2 | 2 | | | 10 | 17 | | 2 | | | 15 |
| Тема 12. Фінансово-майновий підприємств туризму та методи його оцінювання | 15 | 14 | 2 | 2 | | | 10 | 15 | | | | | 15 |
| **Разом за модулем 2** | | **74** | **12** | **12** | | | **50** | **83** | **4** | **4** | | | **75** |
| **Усього годин** | | **180** | **30** | **30** | | | **120** | **180** | **10** | **10** | | | **160** |

## 3. Теми лекцій

| № з/п | Назва теми | Кількість годин |
|---|---|---|
| 1. | Тема 1. Економічний механізм функціонування галузі туризму в ринкових умовах | 2 |
| 2. | Тема 2. Управління обсягом реалізації послуг у туристичних підприємствах | 2 |
| 3. | Тема 3. Управління обсягом реалізації послуг підприємств готельного господарства | 4 |
| 4. | Тема 4. Управління товарооборотом і виробничою програмою закладів ресторанного господарства | 4 |

| | | |
|---|---|---|
| 5. | Тема 5. Ресурсний потенціал підприємств туристичного бізнесу | 2 |
| 6. | Тема 6. Кадрові ресурси підприємств туризму: оцінка ефективності їх використання | 2 |
| 7. | Тема 7. Формування та управління фінансовими ресурсами підприємств туризму | 2 |
| 8. | Тема 8. Управління доходами підприємств туризму | 4 |
| 9. | Тема 9. Управління поточними витратами та собівартістю послуг у підприємствах туристичної індустрії | 2 |
| 10. | Тема 10. Стратегія управління прибутком та рентабельністю підприємств туристичного бізнесу | 2 |
| 11. | Тема 11. Механізм формування вартості туристичного обслуговування та цін туристичних продуктів та послуг | 2 |
| 12. | Тема 12. Фінансово-майновий стан підприємств туризму та методи його оцінювання | 2 |

## 4. Теми практичних (семінарських) занять

| № з/п | Назва теми | Кількість годин |
|---|---|---|
| 1. | Тема 1. Економічний механізм функціонування галузі туризму в ринкових умовах | 2 |
| 2. | Тема 2. Оцінка економічного середовища та умов функціонування підприємств туризму | 2 |
| 3. | Тема 3. Експлуатаційна програма готелю та показники оцінки її виконання | 4 |
| 4. | Тема 4. Виробнича програма та товарооборот ресторану: особливості формування та планування на рівні підприємства й підрозділів | 4 |
| 5. | Тема 5. Ресурсний потенціал підприємств туристичного бізнесу | 2 |
| 6. | Тема 6. Оцінка ефективності кадрового забезпечення підприємств туризму | 2 |
| 7. | Тема 7. Управління фінансовими ресурсами підприємств туризму | 2 |
| 8. | Тема 8. Управління доходами підприємств туризму | 4 |
| 9. | Тема 9. Управління поточними витратами та собівартістю послуг у підприємствах туристичної індустрії | 2 |
| 10. | Тема 10. Показники прибутковості та рентабельності підприємств туристичного бізнесу | 2 |
| 11. | Тема 11. Механізм формування вартості туристичного обслуговування та цін туристичних продуктів та послуг | 2 |
| 12. | Тема 12. Фінансово-майновий стан підприємств туризму та методи його оцінювання | 2 |

## 5. Теми самостійної роботи

| № з/п | Назва теми | Кількість годин |
|---|---|---|
| 1. | Тема 1. Роль і місце туризму в системі ринкового господарства країни. | 10 |
| 2. | Тема 2. Управління обсягом реалізації послуг у туристичних підприємствах. | 10 |
| 3. | Тема 3. Експлуатаційна діяльність готелів: зміст, структура та етапи планування експлуатаційних програм | 10 |
| 4. | Тема 4. Товарооборот і виробнича програма ресторану: | 10 |

| | | |
|---|---|---|
| | особливості формування та планування на рівні підприємства й підрозділів | |
| 5. | Тема 5. Ресурсний потенціал підприємств туристичного бізнесу | 10 |
| 6. | Тема 6. Трудовий потенціал підприємств туризму: структура, функції та шляхи підвищення ефективності використання | 10 |
| 7. | Тема 7. Структура фінансових ресурсів підприємств туризму: джерела надходження та напрямки використання. | 10 |
| 8. | Тема 8. Управління доходами підприємств туризму | 10 |
| 9. | Тема 9. Управління поточними витратами та собівартістю послуг у підприємствах туристичної індустрії | 10 |
| 10. | Тема 10. Планування прибутку та оцінка рівня рентабельності в туристичному бізнесі. | 10 |
| 11. | Тема 11. Особливості ціноутворення на туристичне обслуговування та послуги підприємств туризму | 10 |
| 12. | Тема 12. Фінансово-майновий стан підприємств туризму та методи його оцінювання | 10 |

## 6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне та письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист розрахункових робіт.

## 7. Методи навчання:

- метод практико-орієнтованого навчання;
- кейс-метод;
- метод навчальних дискусій та дебат.

## 8. Оцінювання результатів навчання

| Вид навчальної діяльності | Результати навчання | Оцінювання |
|---|---|---|
| Модуль 1. ***Економічні засади функціонування підприємств туристичного бізнесу*** | | |
| Практична робота 1. Економічний механізм функціонування галузі туризму в ринкових умовах | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– стан та основні тенденції розвитку туристичної галузі; | **7** |
| Самостійна робота 1. | – основні натуральні та вартісні показники стану розвитку галузі туризму.<br>Вміти:<br>– застосовувати методичні підходи до визначення ємності туристичного ринку, співвідношення попиту та пропозиції на ринку послуг;<br>– аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території. | **3** |
| Практична робота 2. Оцінка економічного середовища та умов функціонування | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– відмінні характеристики | **7** |

| | | |
|---|---|---|
| підприємств туризму | комплексного туристичного продукту, | |
| Самостійна робота 2. | туристичного пакету і окремих видів послуг;<br>– економічні функції, які виконують підприємства туристичної галузі в ринковому середовищі.<br>Вміти:<br>– формувати виробничу програму пропозиції та реалізації туристичних послуг;<br>– аналізувати структуру ринку послуг та динаміку розвитку його основних сегментів;<br>- розрахувати місткість регіонального ринку послуг. | **3** |
| Практична робота 3. Експлуатаційна програма готелю та показники оцінки її виконання | ПРН 19,20,21<br>Знати:<br>– складові експлуатаційної програми готелю;<br>– підходи до планування діяльності структурних підрозділів.<br>Вміти:<br>– аналізувати показники експлуатаційної програми готелю за різні періоди;<br>– здійснювати аналіз та коригування планових показників. | **7** |
| Самостійна робота 3. | | **3** |
| Практична робота 4. Товарооборот і виробнича програма ресторану: особливості формування та планування на рівні підприємства й підрозділів | ПРН 19,20,21<br>Знати:<br>– структуру та склад виробничої програми ресторану;<br>– методи прогнозування товарообороту.<br>Вміти:<br>– складати виробничу програму з урахуванням особливостей підрозділів;<br>– аналізувати показники обсягів реалізації продукції. | **7** |
| Самостійна робота 4. | | **3** |
| Практична робота 5. Ресурсний потенціал підприємств туристичного бізнесу | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– види матеріально-технічних, кадрових та фінансових ресурсів, джерела їх утворення;<br>– принципи нормування й обліку запасів;<br>- методи амортизації та відтворення основного капіталу.<br>Вміти:<br>– складати плани потреб у виробничих ресурсах туристичного підприємства;<br>– розраховувати норми витрат і оптимізувати запаси; | **7** |
| Самостійна робота 5. | | **3** |

| | | |
|---|---|---|
| | - розробляти заходи з оновлення та модернізації матеріально-технічної бази. | |
| Практична робота 6. Оцінка ефективності кадрового забезпечення підприємств туризму | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– особливості формування та структуру кадрового забезпечення підприємства туризму;<br>– чинники, що впливають на плинність та продуктивність праці.<br>Вміти:<br>– розраховувати потребу в персоналі;<br>– аналізувати ефективність використання трудових ресурсів та резерви покращання. | **7** |
| Самостійна робота 6. | | **3** |
| Практична робота 7. Управління фінансовими ресурсами підприємств туризму | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– основні джерела формування фінансових ресурсів;<br>– напрями оптимізації використання коштів підприємства туризму.<br>Вміти:<br>– складати фінансовий план розвитку туристичного підприємства;<br>– оцінювати ефективність використання фінансових ресурсів. | **7** |
| Самостійна робота 7. | | **3** |
| Модульна контрольна робота 1 | | **30** |
| **Разом за модулем 1** | | **100** |
| Модуль 2. ***Фінансово-економічні результати господарської діяльності підприємств туризму*** | | |
| Практична робота 8. Управління доходами підприємств туризму | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– особливості формування маржинального доходу та маржі туристичного підприємства;<br>– принципи управління та резерви збільшення доходів від туристичної та інших видів діяльності.<br>Вміти:<br>– аналізувати вплив основних факторів на динаміку та структуру доходів туристичного підприємства;<br>– будувати економічний механізм формування й розподілу доходу. | **10** |
| Самостійна робота 8. | | **4** |
| Практична робота 9. Управління поточними витратами та собівартістю послуг у підприємствах туристичної індустрії | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– особливості формування собівартості туристичного продукту;<br>– напрямки оптимізації структури поточних витрат та собівартості туристичного продукту.<br>Вміти: | **10** |
| Самостійна робота 9. | | **4** |

| | | |
|---|---|---|
| | – провести калькуляцію собівартості туристичного продукту та окремих видів послуг;<br>– визначити напрямки оптимізації структури поточних витрат та собівартості туристичного продукту | |
| Практична робота 10. Показники прибутковості та рентабельності підприємств туристичного бізнесу | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– економічну сутність, види прибутків та рентабельності; | **10** |
| Самостійна робота 10. | – джерела їх формування та методи оцінки.<br>Вміти:<br>– оцінити кількісний вплив факторів на динаміку прибутків туристичного підприємства;<br>– визначати показники рентабельності туристичного підприємства | **4** |
| Практична робота 11. Механізм формування вартості туристичного обслуговування та цін туристичних продуктів та послуг | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– основні методи та моделі ціноутворення у сфері послуг;<br>– принципи дії механізму ціноутворення та цінової політики туристичного підприємства.<br>Вміти:<br>– визначати об’єктивну основу мінімальної та максимальної ціни туристичної послуги;<br>– адаптувати цінову політику туристичного підприємства до ринкових умов | **10** |
| Самостійна робота 11. | | **4** |
| Практична робота 12. Фінансово-майновий стан підприємств туризму та методи його оцінювання | ПРН 05,19,20,21<br>Знати:<br>– основні елементи внутрішнього аналізу фінансового стану підприємств туризму;<br>- методи комплексної оцінки ефективності функціонування підприємства сфери послуг.<br>Вміти:<br>– визначати інформаційну базу для оцінювання фінансового стану туристичного підприємства;<br>– розраховувати показники ліквідності та фінансової стійкості підприємства туризму. | **10** |
| Самостійна робота 12. | | **4** |
| Модульна контрольна робота 2 | | **30** |
| **Разом за модулем 2** | | **100** |
| **Навчальна робота** | | **(М1 + М2)/2*0,7 ≤ 70** |
| **Екзамен** | | **30** |
| **Разом за курс** | | **(Навчальна робота + екзамен) ≤ 100** |

## 8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

| Рейтинг здобувача вищої освіти, бали | Оцінка за національною системою (екзамени / заліки) |
|---|---|
| 90 - 100 | відмінно |
| 74 – 89 | добре |
| 60 – 73 | задовільно |
| 0 - 59 | незадовільно |

## 8.3. Політика оцінювання

| | |
|---|---|
| **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** | Роботи, які здають із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний) |
| **Політика щодо академічної доброчесності:** | Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу |
| **Політика щодо відвідування:** | Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в онлайн формі за погодженням із деканом факультету) |

## 9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - *посилання*) **https:// https://elearn.nubip.edu.ua/mod/page/view.php?id=539720**;
- посилання на цифрові освітні ресурси;
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти.

## 10. Рекомендовані джерела інформації

*Нормативна література*

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.zakon. rada.gov.ua.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.zakon. rada.gov.ua.
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.zakon.rada. gov.ua.
4. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.zakon. rada.gov.ua.
5. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.zakon. rada.gov.ua.
6. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 21.06.2012 р. № 5007-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.zakon. rada.gov.ua.
7. ДСТУ 4281:2004. Заклади ресторанного господарства. Класифікація. – [Чинний від 01.07.2004]. – Київ: Держпоживстандарт України, 2004. – 18 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
8. ДСТУ 4269:2003 Класифікація готелів. – [Чинний від 01.07.2004]. – Київ: Держпоживстандарт України, 2004. – 16 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
9. ДСТУ 4268:2003 Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги. – [Чинний від 01.07.2004]. – Київ: Держпоживстандарт України, 2004. – 14с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
10. ДСТУ 4527:2006 Послуги туристичні. Засоби розміщення. – [Чинний від 01.10.2006]. – Київ: Держпоживстандарт України, 2006. – 10 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
11. ДСТУ 3862-99. Ресторанне господарство. Терміни та визначення. – [Чинний від 01.07.2004]. – Київ: Держпоживстандарт України, 2007. – 10 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).

*Основна література*

1. Якименко-Терещенко Н.В., Чайка Т.Ю., Мартинова В.В. Економіка туризму: навч. посібн. Харків: Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». 2024. 185 с. Економіка готельно-ресторанного господарства : навч. посібник / С. А. Александрова, Л. В. Оболенцева, В. Ю. Світлична ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 142 с.
2. Світлична В. Ю. Економіка туризму : підручник / В. Ю. Світлична, С. А. Александрова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 167 с.
3. Бовш Л.А., Бойко М.Г., Босовська М.В., Кулик М.В. Економіка готелів і ресторанів: ел. підручник / за наук. ред. А.Мазаракі. – Київ: ДТЕУ, 2022. – 745 с.

4. Левицька І.В., Климчук А.О., Басюк Д.І., Тарасюк Г.М., Москвічова О.С. Економіка туризму: навч. посіб. Житомир, 2020. 488 с.
5. Мальська М.П., Погребняк Л.В. Економіка міжнародного туризму: конспект лекцій. Львів: ЛНУП, 2022. - 178 с.
6. Сущенко О.А. Економіка рекреації та туризму: навчальний посібник / О.А. Сущенко, О.О. Стрижак, Н.А. Дехтяр, М.В. Алдошина, К.В. Тимошенко // Харків: Вид. ХНЕУ, 2021. – 358 с.
7. HoReCa: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 3-х т. т.1 : Готелі / за ред. А.А.Мазаракі; авт.: А.А.Мазаракі, С.Л. Шаповал, С.В. Мельниченко та ін. – Київ : КНТЕУ, 2017. – 411 с.
8. HoReCa: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 3-х т. т.2 : Ресторани / за ред. А.А.Мазаракі; авт.: А.А.Мазаракі, С.Л. Шаповал, С.В. Мельниченко та ін. – Київ : КНТЕУ, 2017. – 312 с.